

DOI: 10.55643/fcaptr.2.67.2026.5084

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАОЩАДЖЕНЬ НА ТЕМПИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Руслан Мудрак

д.е.н., професор кафедри економіки,
Уманський національний
університет, Умань, Україна;
e-mail: mrp1974@ukr.net
ORCID: [0000-0003-1189-5463](https://orcid.org/0000-0003-1189-5463)
(Corresponding author)

Володимир Лагодієнко

д.е.н., професор кафедри
маркетингу, підприємства і
торгівлі, Одеський національний
технологічний університет, Одеса,
Україна;
ORCID: [0000-0001-9768-5488](https://orcid.org/0000-0001-9768-5488)

Алла Осіпова

к.е.н., доцент кафедри економіки,
Уманський національний
університет, Умань, Україна;
ORCID: [0000-0002-5330-3676](https://orcid.org/0000-0002-5330-3676)

Оксана Фротер

к.е.н., доцент кафедри економіки,
Уманський національний
університет, Умань, Україна;
ORCID: [0000-0002-6770-9618](https://orcid.org/0000-0002-6770-9618)

Світлана Власюк

к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Уманський національний
університет, Умань, Україна;
ORCID: [0000-0002-3416-3444](https://orcid.org/0000-0002-3416-3444)

Received: 25/11/2025

Accepted: 31/03/2026

Published: 30/04/2026

© Copyright
2026 by the author(s)

This is an Open Access article
distributed under the terms of the
[Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

АНОТАЦІЯ

Достатні обсяги заощаджень для їх перетворення на інвестиції в основний капітал для забезпечення сталого економічного зростання є актуальною проблемою України. Адже її економіка за 35 років новітньої історії пережила п'ять економічних криз. Наслідком спадів обсягів суспільного виробництва стала суттєва втрата ресурсного потенціалу країни. За нинішніх обставин необхідно розраховувати лише на власні сили – національні заощадження. Їх норма, галузевий розподіл, механізм залучення до потоку «доходи-витрати» є надзвичайно актуальними напрямками наукових досліджень.

Метою цього дослідження є обґрунтування норми національних заощаджень і їх галузевого розподілу в українській економіці на основі вивчення досвіду світових економік, які швидко зростають. Для досягнення мети й виконання завдань дослідження використано такі методи: двофакторна виробнича функція Леонт'єва як модель економічного зростання, кореляційно-регресійний аналіз та економетричне моделювання, аналітичне групування, бенчмаркінг, порівняння, аналіз динамічних рядів, методологія СНР-2008, середня геометрична та базисний індекс.

На основі міжнародних порівнянь встановлено сильний зв'язок між обсягами національних заощаджень і темпами економічного зростання. Визначено, що для забезпечення середньорічного темпу зростання економіки України на рівні 104%, валові заощаджень як частка валового національного доходу повинні зрости з 18,6 до 39%. Встановлено, що галузевими пріоритетами інвестування для досягнення високих темпів економічного зростання є галузі обробної промисловості з високою часткою інноваційного виробництва, інформаційно-комунікаційна, транспортна та енергетичної інфраструктури, житлове будівництво. Обґрунтовано, що резервами збільшення національних заощаджень є створення сприятливих умов для перетворення готівкових заощаджень домогосподарств на вклади в депозитних корпораціях, скорочення кінцевих споживчих витрат сектора загального державного управління та пропорційне збільшення видатків розвитку, збільшення експорту продукції з високою часткою доданої вартості та політика імпортозаміщення.

Отримані результати роблять вклад у розвиток теорії економічного зростання, є науково обґрунтованою основою для розробки державної галузевої політики, вивчення внутрішніх резервів капітальних інвестицій та уточнення стратегічних параметрів зростання національної економіки.

Ключові слова: економічне зростання, заощадження, інвестиції, основний капітал, зростання віддачі, готівкові заощадження, видатки розвитку, чистий експорт

JEL Класифікація: E21, E22, E23, O40

ВСТУП

Економічне зростання є однією з пріоритетних цілей національної макроекономічної політики. Адже лише стійке зростання обсягів виробництва спроможне забезпечити виконання багатьох важливих суспільних завдань: збільшення обсягів споживання традиційних і нових благ громадянами країни, накопичення засобів для

інноваційного розвитку економіки та покращення її інвестиційного іміджу, збільшення витрат на відновлення навколишнього середовища, підвищення обороноздатності країни, проведення важливих реформ тощо.

Одним із ключових факторів економічного зростання є національні заощадження. Пояснюється це тим, що від їх кількості залежать обсяги інвестицій в основний капітал. Звісно, джерелом інвестицій в основний капітал можуть бути і є закордонні заощадження – прямі іноземні інвестиції. Однак, як показує історичний досвід, нації, що досягли вражаючих результатів у питанні сталого економічного зростання, у першу чергу покладалися на власні сили. Часто свідомо йдучи на втрати, вони спромоглися підтримувати такий рівень національних заощаджень, який забезпечив достатній обсяг інвестицій в основний капітал і сталі темпи зростання обсягів виробництва. Власне, зазвичай щедрі прямі іноземні інвестиції – це наслідок, а не причина сталого зростання зайнятості та виробництва. Адже іноземні інвестори воліють вкладатися в економіку, яка стабільно зростає (Claus et al., 2001).

Проблема достатності заощаджень для їх перетворення на інвестиції в основний капітал для забезпечення сталого економічного зростання є особливо актуальною для України. Її молода економіка лише за 35 років пережила п'ять руйнівних потрясінь: (1) економічна криза 1991-1999 рр. (трансформаційна), (2) економічна криза 2009 р. (глобальна фінансова), (3) початок російсько-української війни, втрата 7% території та економічна криза 2014-2015 рр., (4) економічна криза 2020 р. (пандемія COVID-19), (5) відновлення російсько-української війни, втрата 11% території та економічна криза 2022 р. Отже, більш ніж третина новітньої історії України (13 років) – це періодичні економічні кризи, що спричинені й ендегенними, і екзогенними факторами. Їхнім наслідком стала суттєва втрата ресурсного потенціалу країни. За нинішніх обставин годі сподіватися на збільшення обсягів прямих іноземних інвестицій. Отож, наразі необхідно розраховувати лише на власні сили – власні національні заощадження. Їх норма, галузевий розподіл, механізм залучення до потоку «доходи-витрати» й т. д. є надзвичайно актуальними напрямками наукових досліджень.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Відповідно до СНР-2008 (Системи національних рахунків), заощадження – це частина доходу, що залишається в розпорядженні його власника і якої він не витрачає на товари та послуги кінцевого споживання. Заощадження можуть бути більшими або меншими за нуль. Якщо витрати на кінцеве споживання перевищують дохід, що залишається в розпорядженні, то заощадження від'ємні, і навпаки. Якщо заощадження додатні, то, за відсутності капітальних трансфертів, невитрачений дохід повинен бути використаний для придбання активів або зменшення зобов'язань. Якщо ж заощадження є від'ємними, деякі фінансові або нефінансові активи повинні бути ліквідовані, включаючи зменшення готівки, або збільшені деякі зобов'язання (EC, IMF, OECD, UN & WB, 2009).

Отже, заощадження є частиною безподаткового або чистого доходу (доходу після сплати податків) (Keynes, 1936):

$$\text{Заощадження} = \text{Дохід} - \text{Споживання.} \quad (1)$$

Keynes (1936) уважав заощадження за головне джерело інвестицій, пропонуючи таку тотожність:

$$\text{Заощадження} = \text{Інвестиції.} \quad (2)$$

Якщо як модель економічного зростання прийняти виробничу функцію Леонт'єва

$$Y = f(L, K), \quad (3)$$

то, враховуючи тотожність (2), її можна записати так:

$$Y = f(L, S) \quad (4), \text{ де } S - \text{це заощадження.} \quad (4)$$

Національні заощадження формуються в п'яти інституційних секторах економіки: (1) секторі нефінансових корпорацій, (2) секторі фінансових корпорацій, (3) секторі загального державного управління, (4) секторі домашніх господарств, (5) секторі некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства (State Statistics Service of Ukraine, 2014).

Заощадження як частина невикористаного доходу, який тимчасового вилучений із потоку «доходи-витрати», формуються в секторах загального державного управління, домашніх господарств і некомерційних організацій, що об-

слугують домашні господарства. На відміну від них, нефінансові та фінансові корпорації не мають кінцевих споживчих витрат або фактичного кінцевого споживання: їхні чисті заощадження дорівнюють їхньому чистому або скоригованому доходу, що залишається в розпорядженні (крім коригувальної статті щодо пенсійних прав) (ЕС, IMF, OECD, UN & WB, 2009). Іншими словами, заощадження нефінансових і фінансових корпорацій – це завжди інвестиції.

Отже, потенційними інвестиціями є заощадження домогосподарств, уряду та некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства. Слово «потенційні» означає, що заощадження, сформовані насамперед домогосподарствами, не перетворюються на інвестиції автоматично. Це є відомою проблемою так званих вилучень із потоку «доходи-витрати», які зменшують кількість ресурсів, що беруть участь у процесі виробництва та спричиняють відставання фактичного ВВП від потенційного, або рецесійний розрив. Іншими словами, є причиною неповної зайнятості. У моделі змішаної економіки перерозподіл грошей опосередкований урядом (центральний банк, міністерство фінансів, казначейство) та депозитними корпораціями. Насамперед комерційними банками. Від ефективності їхнього функціонування залежить швидкість повернення до потоку «доходи-витрати» заощаджених ресурсів.

Об'єм національних заощаджень має великий вплив на темпи економічного зростання, оскільки є головним джерелом капіталу (Рис. 1).

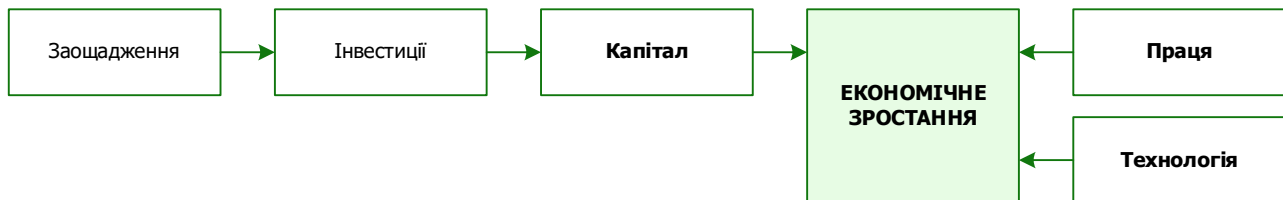

Рис. 1. Ланцюг впливу заощаджень на економічне зростання.

Дослідження De Long і Summers (1991) підтвердили тісний зв'язок між інвестиціями в основний капітал та економічним зростанням. Насамперед у країнах, що розвиваються. Учені встановили, що протягом 1960-1985 рр. кожний додатковий відсоток ВВП, інвестований в обладнання, пов'язаний зі зростанням ВВП на $\frac{1}{3}$ процентного пункту на рік. Такий зв'язок є причиново-наслідковим і означає, що вищі інвестиції в обладнання сприяють швидшому зростанню, а соціальна віддача від інвестицій в обладнання в ринкових економіках, які добре функціонують, становить близько 30% на рік.

Манків та ін. (1992), перевіряючи модель економічного зростання Солоу на її спроможність пояснити відмінності в рівнях життя між країнами, дійшли висновку, що за умови стабільного зростання населення та накопичення капіталу бідні країни мають можливість наблизитися до рівня багатих країн.

Garin і Rothbaum (2025) виявили позитивний довгостроковий вплив на місцевий розвиток державних інвестицій у будівництво заводів у віддалених місцях за межами великих міських центрів під час промислової мобілізації США під час Другої світової війни. Учені з'ясували, що чоловіки, народжені до Другої світової війни в округах, де були побудовані заводи, заробляли на 2,5% більше на рік у дорослому віці порівняно з тими, хто народився в регіонах, що не підпадали під порівняння, причому більші переваги отримували діти батьків із нижчим рівнем доходу.

Отже, заощадження, які за посередництва депозитних корпорацій перетворюються на інвестиції, а ті своєю чергою – на капітал, є основою економічного зростання.

Вплив заощаджень на економічне зростання однаково важливий для всіх країн, незалежно від рівня їхнього розвитку. Наприклад, порівнюючи динаміку суспільного виробництва США і Японії в другій половині XX ст., Slavin (1999) справедливо зауважує, що протягом цього періоду рівень заощаджень у США був дуже низьким, часто опускаючись нижче за 5% особистого доходу. Якщо порівняти це з рівнем 20-25% у Японії та аналогічними показниками в Німеччині, Тайвані та Південній Кореї, то стає зрозуміло, чому ці країни зростали набагато швидше, ніж США.

На важливість саме внутрішніх резервів заощаджень для забезпечення економічного зростання вказують Ribaj і Mexhuani (2021). Учені слушно зауважують, що такий підхід зменшує ризики для економіки країни, оскільки основною проблемою, з якою стикаються деякі країни, що розвиваються, зазвичай є тягар зовнішнього боргу та залежність від міжнародних банків. Тому необхідно ініціювати стратегії, спрямовані на сприяння накопиченню внутрішніх заощаджень, щоб прискорити стале економічне зростання в країні (Ribaj і Mexhuani, 2021).

Тісний зв'язок національних заощаджень і темпів економічного зростання підтверджує багато дослідників, які проводили відповідні розрахунки для різних країн і географічних регіонів (Lean & Song, 2009; Getachew, 2015; Keho, 2019; Prashanth et al., 2021; Liu & Ma, 2022).

Крім самих обсягів заощаджень, ще одним важливим аспектом їхнього зв'язку з економічним зростанням є галузевий розподіл обмежених ресурсів. Не секрет, що в будь-якій економіці є галузі з низьким, середнім і високим потенціалом зростання. Історично доведено, що найбільший потенціал зростання мають галузі, які володіють найвищою часткою інноваційного виробництва (Reipert, 2019). Наприклад, промислова революція в Англії, яка розпочалася в кінці XVIII століття, зумовила зростання продуктивності праці в 2,5 раза протягом 1810-1860 рр. порівняно з 1600-1800 рр. (Bouscasse et al., 2025). Разом із переміщенням ресурсів у промислове виробництво, насамперед людських із сільського господарства, це зумовило безпрецедентні, як на той час, темпи економічного зростання.

У XX столітті економічні успіхи вікторіанської Англії повторили так звані «азійські тигри». Наприклад, протягом 1973-1979 рр. урядова політика Південної Кореї спричинила промислову революцію – інтенсивний розвиток важкої та хімічної промисловості. Через стимулювання залучення національних ресурсів безпосередньо в ці галузі, така політика сприяла їх розширенню та динамічній порівняльній перевазі. Тимчасові заходи сприяли переходові корейського виробництва на більш розвинені ринки та підтримали стійкі зміни (Lane, 2025).

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є обґрунтування норми національних заощаджень та їх галузевого розподілу в українській економіці на основі вивчення досвіду світових економік, які швидко зростають.

Досягненню мети дослідження відповідатиме виконання таких завдань:

- установити тенденцію зміни обсягів виробництва в економіці України;
- визначити ступінь залежності виробництва в українській економіці від рівня національних заощаджень;
- з'ясувати наявність зв'язку між темпами економічного зростання та розміром національних заощаджень на основі міжнародних порівнянь;
- виявити галузеві пріоритети інвестування в економіках країн із найвищими темпами економічного зростання;
- виявити резерви національних заощаджень в економіці України.

МЕТОДИ

Для досягнення мети дослідження використані такі методи:

4. як модель економічного зростання прийнято двофакторну виробничу функцію Леонтьєва:

$$Y = f(L, K),$$

де: Y – обсяги виробництва; L – праця; K – капітал;

5. лінійної множинної регресії для визначення ступеня залежності української економіки від рівня національних заощаджень:

$$Y_x = \alpha_0 + \alpha_1 x_1 + \alpha_2 x_2 + \dots + \alpha_i x_i + \varepsilon, \quad (5)$$

де: Y_x – теоретичні значення результативної (функціональної) ознаки; α_0 – вільний член, який визначає значення Y_x за умови, коли значення регресорів (факторних ознак) дорівнюють нулеві; $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_i$ – коефіцієнти регресії (часткові коефіцієнти) або параметри теоретичної регресії, які характеризують реакцію залежної змінної Y_x на зміну кожного регресора x ; $x_1, x_2, \dots, x_i$ – значення регресорів (факторних ознак); ε – вектор випадкових величин (Mudrak et al., 2024);

6. розкладання загальної варіації функціональної ознаки на фактори після проведення кореляційно-регресійного аналізу r_{yx_i} – парних коефіцієнтів кореляції між результативною ознакою та кожним із факторів, включених в

економетричну модель; β_{x_i} – β -коефіцієнтів, що показують, на скільки квадратичних відхилень змінюється результативна ознака при зміні відповідного фактора x на одне значення середньоквадратичного відхилення.

Їх розраховують за формулою:

$$\beta_{x_i} = \alpha_i \frac{\sigma_{x_i}}{\sigma_{y_x}}, \quad (6)$$

де: σ_{x_i} – середнє квадратичне відхилення i -го фактора; σ_{y_x} – середнє квадратичне відхилення результативної ознаки.

$$\text{Вага фактора } x_i (\%) = r_{yx_i} \cdot \beta_{x_i} \cdot 100\%; \quad (7)$$

7. аналітичне групування для виявлення зв'язку між обсягами національних заощаджень і темпами економічного зростання. Зі статистичної бази Світового банку відібрані країни для яких є повний набір показника «річне зростання ВВП на душу населення, %» за період 1961-2023 (2024) рр.;
8. бенчмаркінг – для дослідження особливостей галузевого розподілу інвестицій у країнах із найвищими темпами економічного зростання;
9. метод порівняння;
10. методика аналізу динамічних рядів;
11. методологію СНР-2008 – у частині вимірювання ВВП за потоком витрат:

$$\text{GDP} = C + I + \text{NE}, \quad (8)$$

де: **GDP** – ВВП; **C** – кінцеві споживчі витрати домогосподарств і некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства, кінцеві споживчі витрати сектора загального державного управління; **I** – валове нагромадження капіталу; **NE** – чистий експорт;

12. методика середньої геометричної та базисного індексу для розрахунку абсолютних і відносних показників ВВП на душу населення в Україні та групах країн за класифікацією Світового банку за 1991-2021 рр.

Розрахунки проводили з використанням пакета аналізу даних Excel 2010.

РЕЗУЛЬТАТИ

В українській економіці спостерігається хоч і нестійке ($r = 0,409$), проте збільшення щорічних темпів приросту виробництва (Рис. 2). Однак за період 1991-2023 рр. внаслідок п'яти економічних криз ВВП скоротився на 30,4%. Якщо послуговуватися традиційною термінологією, що описує економічний цикл, то, по суті, кожна післякризова тенденція до збільшення обсягів виробництва була відновленням докризового рівня ВВП. І цей процес триває досі.

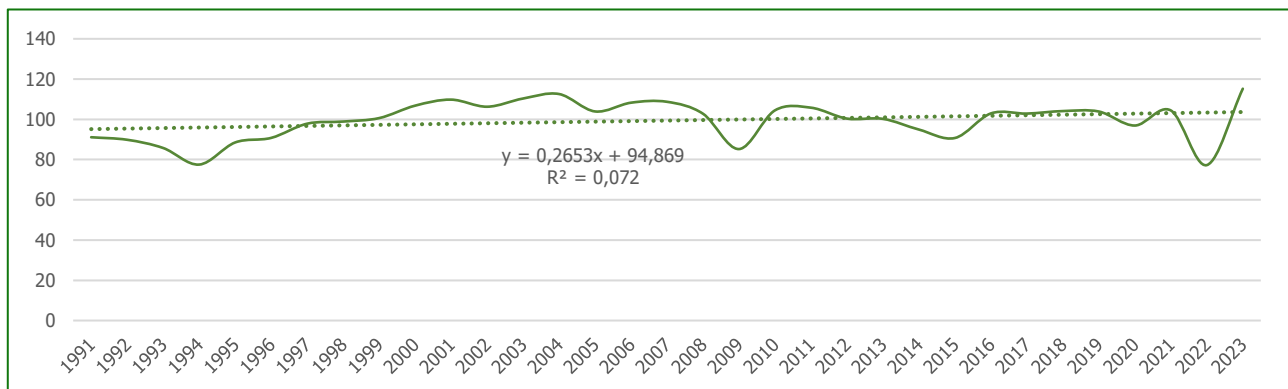

Рис. 2. Індеси фізичного обсягу виробництва України, ВВП в розрахунку на одну особу, %. (Джерело: складено за даними World Bank, 2025)

Для визначення ступеня залежності української економіки від капіталу, а отже – і від рівня національних заощаджень, необхідно з'ясувати рівень впливу праці й капіталу на обсяги виробництва в рамках найпростішої моделі економічного зростання – виробничої функції. Для виконання цього завдання було проведено кореляційно-регресійний аналіз, у якому:

- Y – ВВП на 1 особу, грн, у цінах попереднього року;
- x_1 – валове нагромадження основного капіталу, млн грн, у цінах попереднього року;
- x_2 – кількість зайнятих, осіб.

Результати аналізу (Табл. 1):

- коефіцієнт кореляції (R) = 0,974. Це означає, що тіснота зв'язку висока;
- коефіцієнт детермінації (R^2) = 0,949. Це означає, що зміна функціональної ознаки на 94,9% зумовлюється зміною запропонованих факторів впливу;
- критерій Фішера (F): $F_f = 166,4$, $F_c = 3,555$, $F_f > F_c$. Це означає, що між показниками існує зв'язок;
- критерій Стюдента (t): $t_c = 2,101$, $t_1 = 17,695$, $t_2 = -0,211$; $t_1 > t_c$, $t_2 < t_c$, отже, коефіцієнт регресії при факторі x_1 є статистично значимим. Це підтверджується p -значенням для коефіцієнта регресії при x_1 ($p_1 = 7,889E-13$): воно менше, ніж 0,05;
- критерій Пірсона (χ^2): $\chi^2_f = 1,029$, $\chi^2_c = 3,841$, $\chi^2_f < \chi^2_c$. Це означає, що мультиколінеарність відсутня;
- рівняння регресії:

$$Y = -3482297 + 0,151x_1 - 8,76E-06x_2 + \varepsilon.$$

Таблиця 1. Результати кореляційно-регресійного аналізу впливу капіталу й праці на обсяги виробництва в економіці України за 2001-2021 рр. (Джерело: складено за даними State Statistics Service of Ukraine, 2024)

Множинний R	0,9740131							
R^2	0,9487017							
Нормований R^2	0,9430019							
Стандартна похибка	7426,0715							
Спостереження	21							
	df	SS	MS	F	Значимість F			
Регресія	2	1,84E+10	9,18E+09	166,444	2,46E-12			
Залишок	18	9,93E+08	55146538					
Разом	20	1,94E+10						
	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	p-значення	Нижні 95%	верхні 95%	Нижні 95,0%	нижні 95,0%
Уперетин	-3482,297	3130,356	-1,1124	0,281	-10058,9	3094,34	-10058,9	3094,34
x_1	0,151	0,008542	17,6945	7,89E-13	0,133	0,1691	0,133	0,169
x_2	-8,76E-06	4,16E-05	-0,2107	0,835	-9,61E-05	7,86E-05	-9,6E-05	7,86E-05
Кореляційна матриця								
	Y	x_1	x_2					
Y	1	0,973948	-0,23749					
x_1	0,973948234	1	-0,23262					
x_2	-0,237494372	-0,23262	1					

Для визначення ваги впливу капіталу на обсяги виробництва в економіці України ми провели розкладання варіації результативної ознаки на фактори (Табл. 2). Правильність розрахунків підтверджується тим, що сума ваг факторів дає коефіцієнт детермінації (помножений на 100):

$$94,59551475 + 0,274651761 = 94,87016651.$$

Отже, 94,6% варіації обсягів виробництва в українській економіці залежить від розміру капіталу.

Таблиця 2. Розкладання загальної варіації обсягів виробництва (ВВП на 1 особу) на фактори. (Джерело: складено за даними State Service of Statistics of Ukraine, 2024)

Фактор	Парний коефіцієнт кореляції, r_{yx_i}	β -коефіцієнт, β_{x_i}	Вага фактора, %
Валове нагромадження основного капіталу, млн грн, у цінах попереднього року (x_1)	0,973948234	0,971258137	94,59551475
Кількість зайнятих, осіб (x_2)	-0,237494372	-1,16E-02	0,274651761

Отже, в українській економіці єдиним обмеженням для фактора виробництва є обсяг капіталу.

Наш висновок базується на довоєнних умовах суспільного виробництва. Наразі в багатьох галузях економіки відчувається дефіцит трудових ресурсів унаслідок мобілізації чоловічого населення в ЗСУ та зовнішньої міграції. Можна припустити, що за умови встановлення стійкого перемир'я, національний ринок праці все одно не повернеться до свого довоєнного стану, тому що частина вимушених мігрантів залишиться за кордоном, а частина демобілізованих утратить або матиме обмежену спроможність до праці. Разом з іншим це означає зростання потреби в капіталі: його додаткова кількість має стати компенсацією дефіциту трудових ресурсів за рахунок підвищення рівня автоматизації виробничих процесів. Звісно, там, де це можливо. А отже – в додаткових заощадженнях.

Аналітичне групування дозволило виявити переконливий зв'язок між обсягами національних заощаджень (як частки валового національного доходу) та темпами економічного зростання (Табл. 3).

Таблиця 3. Групування країн світу за ознакою «середньорічний темп економічного зростання, %». Примітки: * Китай, Південна Корея; ** Сінгапур, Ботсвана; *** Гонконг, Таїланд, Ірландія, Малайзія, М'янма, Мавританія, Угорщина, Індія, Оман, Індонезія, Домініканська республіка; **** Шрі Ланка, Туреччина, Панама, Японія, Португалія, Єгипет, Сейшели, Ізраїль, Грузія, Іспанія, Чилі, Бангладеш, Парагвай, Греція, Ісландія, Беліз, Ірак, Норвегія, Фінляндія, Пакистан, Австрія, Бельгія, Ефіопія, Лесото, Люксембург, Франція, Бразилія, Данія, Непал, Нідерланди, США, Італія, Колумбія, Німеччина, Філіппіни; ***** Швеція, Руанда, Буркіна-Фасо, Об'єднане Королівство Великобританія, Австралія, Бермуди, Канада, Уругвай, Туніс, Фіджі, Барбадос, Лівія, Болівія, Еквадор, Мексика, Перу, Гватемала, Кенія, Нова Зеландія, Швейцарія, Гондурас, Того, Бенін, Габон, Алжир, Гана, Папуа Нова Гвінея; ***** Багами, Аргентина, Нігерія, Кот-д'Івуар, Камерун, Саудівська Аравія, Конго, Нікарагуа, Сенегал, Танзанія, Сьєрра-Леоне, Сирія, Зімбабве, Замбія; ***** Судан, Бурунді, Нігер, Гаїті, Мадагаскар, Демократична Республіка Конго; ***** 1991-2023 рр.; ***** 1994-2021 рр. (Джерело: складено за даними World Bank, 2025)

№	Група країн за середньорічним темпом економічного зростання, %	Середньорічний темп економічного зростання в групі, %	Скориговані заощадження: середньорічні валові заощадження в групі, % валового національного доходу
1.	Більше 105*	106,0	38,2
2.	Від 104 до 104,99**	104,6	39,1
3.	Від 103 до 103,99***	103,4	26,8
4.	Від 102 до 102,99****	102,3	23,7
5.	Від 101 до 101,99*****	101,5	21,5
6.	Від 100 до 100,99*****	100,6	17,9
7.	Менше 100*****	99,4	13,5
	Україна	98,9*****	18,6*****

Отримані результати потребують роз'яснення: чому в першій групі найвищі темпи економічного зростання забезпечуються меншою часткою валових заощаджень порівняно з другою групою? Причиною цього парадоксу є економіка Китаю. Для того щоб з'ясувати його природу, ми провели детальне дослідження групи країн, які мають помітні відмінності в темпах економічного зростання, але близькі значення за рівнем валових національних заощаджень: країни I групи – Китай і Південна Корея; країни II групи – Сінгапур і Ботсвана; країни V і VI групи – Габон і Нігерія відповідно (Табл. 4).

Таблиця 4. Окремі показники розвитку економік Китаю, Південної Кореї, Сінгапуру, Ботсвани, Габону та Нігерії. (Джерело: складено за даними World Bank, 2025)

Показник	Китай	Південна Корея	Сінгапур	Ботсвана	Габон	Нігерія
Середньорічний темп зростання, %	106,4	105,6	104,7	104,6	101,1	100,8
Середньорічні валові заощадження, % валового національного доходу	42,1	34,4	43,1	35,2	41,5	41,8
Додана вартість у середньо- та високотехнологічному виробництві, % доданої вартості у виробництві	41,5	61,6	78,7	26,0	5,4	33,4
Плата за використання інтелектуальної власності, платежі, в середньому за останні 10 років, млрд дол. США	36,3	10,7	16,7	0,10	-	0,25
Інвестиції в ІКТ за участю приватного сектора, накопичена сума за останні 10 років, млрд дол. США	1,7	-	-	0,03	0,79	0,11
Інвестиції в транспорт за участю приватного сектора, накопичена сума за останні 10 років, млрд дол. США	111,9	-	-	-	0,91	1,12
Інвестиції в енергетику за участю приватного сектора, накопичена сума за останні 10 років, млрд дол. США	51,5	-	-	0,07	0,56	3,71
Інвестиції у водопостачання та санітарію за участю приватного сектора, накопичена сума за останні 10 років, млрд дол. США	15,7	-	-	0,09	0,18	-
Прямі іноземні інвестиції, чистий приплив, накопичена сума за останні 10 років, млрд дол. США	2112,7	140,1	1002,9	2,8	12,3	24,1
Експорт товарів і послуг, у середньому за останні 10 років, % світового експорту	11,2	2,8	2,7	0,03	0,04	-

Представлені в Табл. 4 показники підтверджують відомий аргумент щодо умов економічного зростання: важливий не лише обсяг інвестицій, а і їх галузевий розподіл. За цим критерієм економіка Китаю помітно вирізняється з-поміж інших представлених країн: за останні 10 р. у розвиток її виробничої та соціальної інфраструктури (інформаційно-комунікаційної, транспортної, енергетичної, водопостачальної та санітарної) було інвестовано 180,7 млрд дол. Це у 24 рази більше, ніж інвестиції в розвиток інфраструктури решти країн разом.

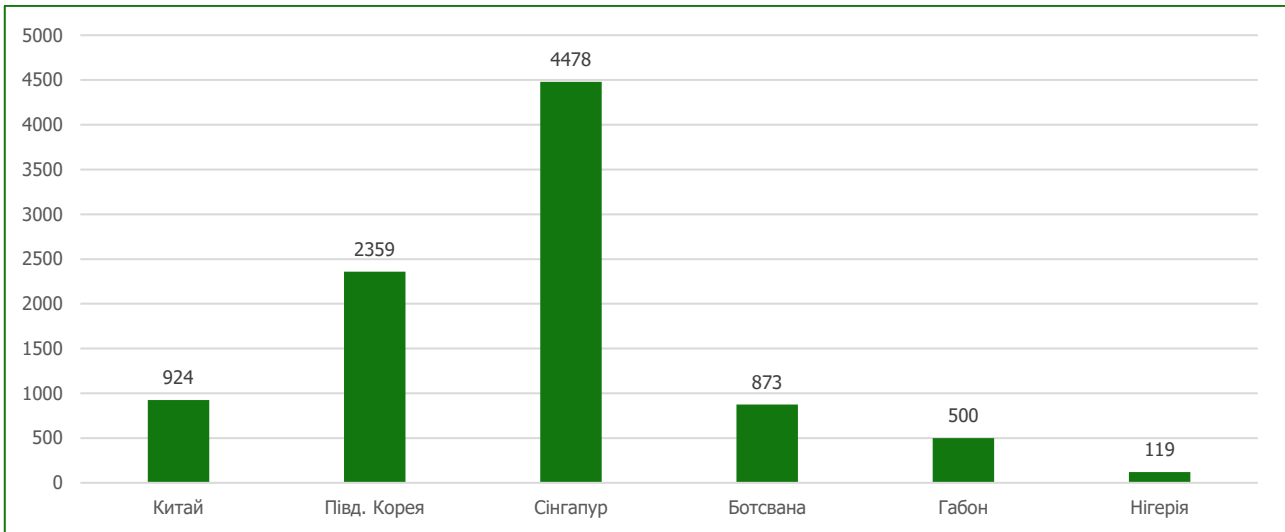
Про інтенсивний розвиток житлового будівництва свідчать масштабні інвестиції у водопостачання та санітарію. Такий напрям інвестування є свідомим фокусуванням на галузях національної економіки, що забезпечують високі темпи економічного зростання.

Китай інтенсивно розвиває експортоорієнтовані галузі виробництва. Адже чистий експорт є складовою ВВП. Його зростання забезпечує стале збільшення обсягів виробництва. На цьому напрямі Китай досяг вражаючих результатів: за останні 10 р. його частка склала в середньому 11,2% світового експорту. Для порівняння: аналогічний показник для США становить 9,9%, Німеччини – 6,6%, Японії – 3,3%.

Економіка Китаю відстає від економік Південної Кореї та Сінгапуру за показником «додана вартість у середньо- та високотехнологічному виробництві, % доданої вартості у виробництві». Однак, цей недолік компенсується надходженням чистих прямих іноземних інвестицій: за останні 10 р. економіка Китаю отримала їх у сумі 2,1 трлн дол. А за останні 20 років – 3,9 трлн дол. Це вдвічі більше, ніж чисті прямі іноземні інвестиції в економіки решти країн разом.

Привертає увагу той факт, що дефіцит внутрішніх високотехнологічних ноу-хау Китай компенсує найбільшими серед представлених країн витратами на придбання права їх використання в нерезидентів.

Важливим фактором вищих темпів економічного зростання Китаю порівняно з Південною Кореєю та Сінгапуром є середній рівень заробітної плати: у Китаї він значно нижчий (Рис. 3).

Рис. 3. Середньомісячна чиста (після сплати податків) заробітна плата в окремих країнах 2024 р., дол. США на 1 особу. (Джерело: складено за даними NUMBEO, 2025; Statistics.TimeCamp, 2023)

Це означає, що китайські підприємства, на відміну від їхніх візаві в Південній Кореї та Сінгапурі, мають можливість збільшувати фонд розширеного відтворення (інвестиції) за рахунок зменшення фонду оплати праці. Іншими словами, заощадження китайських підприємств, що автоматично перетворюються на інвестиції, більші, ніж заощадження південнокорейських і сінгапурських підприємств за рахунок економії на фонді оплати праці.

Із погляду соціального розвитку – це досить суперечливий підхід. Проте з погляду забезпечення високих темпів економічного зростання він сукупно з іншими факторами, як бачимо, працює. Його слабким місцем є менший, ніж за інших рівних умов, розмір доходів домогосподарств та, відповідно, обсяг їхнього кінцевого споживання. В умовах закритої економіки це зумовило б дефіцит сукупних видатків і рецесійний розрив. Як тут не згадати фордівську революцію: на початку ХХ ст. Форд Г. підвищив платню своїм робітникам у середньому у 2,6 раза. Це разом зі здешевленням виробництва за рахунок упровадження конвеєра дозволило йому створити внутрішній ринок для власних автомобілів. Проте глобалізація економічних процесів дозволила компенсувати слабкі місця в частині недостатньої ємності національних ринків для компаній-резидентів за рахунок їх виходу й закріплення на закордонних ринках. Багато дослідників відзначають, що рівень розвитку міжнародної торгівлі на початку ХХ ст. не поступався кінцеві ХХ та початкові ХХІ ст. Якщо це й так, то якість міжнародних зв'язків в умовах сучасної глобальної економіки на порядок вища, ніж будь-коли раніше. Вона проявляється насамперед у безпрецедентній взаємозалежності економік сучасних країн та існуванні універсальних правил торгівлі в рамках СОТ, виконувати які погодилися всі члени цього міжнародного клубу. Як свідчить досвід нинішньої американської адміністрації, спроба ведення масштабної торгівельної війни з метою покращення платіжного балансу та захисту національної промисловості породжує економічну невизначеність у довгостроковому періоді, а в короткостроковому обертається економічними збитками та руйнівними ударами по міжнародній репутації країни. У цьому контексті, використовуючи нові можливості глобалізації, відкрита китайська економіка компенсує слабину кінцевого попиту на внутрішньому ринку зростанням експортної експансії. А відносно нижчий рівень середньої заробітної плати та штучно занижений курс юаня по відношенню до головних світових валют (долар США, євро, ієна) створюють для китайських виробників додаткові конкурентні переваги на глобальному ринку.

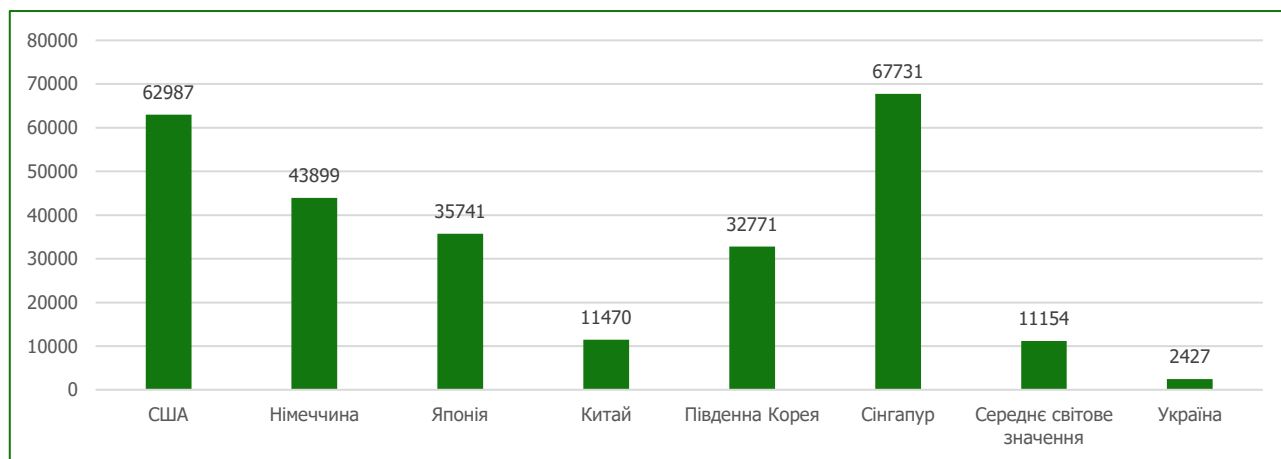
Для виявлення резервів національних заощаджень доцільно дослідити структуру ВВП за потоком витрат деяких провідних економік та України (Табл. 5). Для української економіки аналіз структури ВВП за потоком витрат був проведений за 2017-2021 рр. Причиною цього є ескалація російсько-української війни на початку 2022 р., яка сформувала нетипові для мирного часу напрями та обсяги витрат із державного бюджету. Наприклад, 2025 р. 61,7% видаткової частини державного бюджету спрямовано на потреби безпеки й оборони країни.

Перше, на що ми звертаємо увагу, – це дуже висока частка кінцевих споживчих витрат українських домогосподарств і некомерційних організацій, що їх обслуговують. Вона найвища серед представлених країн. І може бути пояснена бідністю українського населення.

Таблиця 5. Структура ВВП за потоком кінцевих витрат, %; кінцеві споживчі витрати сектора загального державного управління, дол. на 1 дол. ВВП в Україні та окремих країнах світу. Примітки: *у середньому за 2017-2021 рр.; **у середньому за 2020-2023 рр. (Джерело: складено за даними State Statistics Service of Ukraine, 2024; OECD, 2025; NBU, 2025)

Показник	Україна*	США**	Німеччина**	Японія**	Китай**	Півд. Корея**	Сінгапур**
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств і некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства	74,6	67,7	51,5	54,3	38,49	48,4	30,0
Кінцеві споживчі витрати сектора загального державного управління	18,9	14,0	22,0	21,1	16,92	17,3	10,5
Валове нагромадження капіталу, всього	15,9	21,6	22,2	26,0	42,17	32,4	22,5
Чистий експорт	-9,4	-3,3	4,2	-1,4	2,55	1,8	36,3
Кінцеві споживчі витрати сектора загального державного управління, дол. на 1 дол. ВВП	0,19	0,14	0,22	0,21	0,17	0,17	0,10

На користь цього аргументу може свідчити фактичне значення показника обсягу ВВП на душу населення (Рис. 4, Табл. 6).

Рис. 4. ВВП на душу населення в Україні, окремих країнах і в середньому у світі 2021 р., дол. США в цінах 2015 р. (Джерело: складено за даними World Bank, 2025)

Таблиця 6. Абсолютні та відносні показники ВВП на душу населення в Україні та групах країн за класифікацією Світового банку. (Джерело: складено за даними World Bank, 2025)

Група країн за класифікацією СБ, країна	2021 р.	За 1991-2021 рр.	
		Середньорічний темп зростання, %	Базисний індекс
Високий дохід	39753	101,5	1,60
Середній дохід	5553	103,9	3,26
Низький дохід	682	100,1	1,03
Україна	2427	99,2	0,78

Як бачимо, і серед групи аналізованих країн (Рис. 4), і серед груп країн за класифікацією Світового банку (Табл. 6), Україна займає позицію, нижчу за середній світовий рівень ВВП на душу населення. Найгірше те, що за період 1991-2021 рр. відбулося скорочення аналізованого показника на 32%: українське населення, яке й на початку 90-их років ХХ ст. не вирізнялося високим добробутом, стало біднішим унаслідок перманентних кризових спадів.

Одним із достовірних індикаторів значної кількості незаможних українських домогосподарств є їхні високі витрати на їжу. 2021 р. частка таких витрат у структурі загальних витрат склала 47,1%. Як показують попередні дослідження, це найвищий показник у Європі та один із найвищих показників серед країн, що розвиваються. Попри те, що Україна належить до світових лідерів експорту сільськогосподарської продукції (Mudrak et al., 2024).

Згідно з Keynes (1936), заощадження є ознакою заможності домогосподарства. Іншими словами, незаможні домогосподарства не роблять заощаджень, витрачаючи весь поточний безподатковий дохід на споживання. Майже 70% українських домогосподарств узагалі не мають заощаджень. Основна причина – низькі доходи (Vilous, 2025). Згідно з офіційною статистикою, заощадження українських домогосподарств – мізерні (Табл. 7). Їхня середня схильність до заощаджень коливається від -0,5 до 2%. Це, звісно ж, не ті заощадження, що забезпечують стрімке економічне зростання.

Таблиця 7. Абсолютні та відносні показники заощаджень домогосподарств України протягом 2017-2021 рр. (Джерело: складено за даними State Statistics Service of Ukraine (2023))

Показник	Рік				
	2017	2018	2019	2020	2021
Наявний дохід, млрд грн	2008,3	2470,3	2905,8	3117,9	3725,5
Нагромадження нефінансових активів, млрд грн	-32,1	-22,9	-40,3	-44,5	-36,8
Приріст фінансових активів, млрд грн	62,7	54,4	27,9	108,5	44,4
Заощадження, млрд грн	30,6	31,5	-12,5	63,9	7,7
Середня схильність до заощаджень, %	1,526	1,277	-0,429	2,050	0,205

Ба більше, має місце висока волатильність заощаджень домогосподарств через макроекономічну нестабільність. Її вірогідною ознакою є так званий «ефект від'ємних заощаджень», який трапляється щоразу при суттєвому зниженні споживчого оптимізму щодо цінової стабільності й описується системою нерівностей:

$$\begin{cases} APC > 1 \\ MPC > 1 \\ APS < 0 \\ MPS < 0 \end{cases} \quad (9)$$

де: *APC, MPC* – середня та гранична схильність до споживання; *APS, MPS* – середня та гранична схильність до заощаджень.

2019 р. від'ємні заощадження становили -12,5 млрд грн. По суті, від'ємні заощадження виникають тоді, коли споживчі витрати домогосподарств перевищують їхні поточні доходи. Джерелом ефекту є використання на поточні споживчі потреби наявних заощаджень та/або споживчих кредитів.

Дані української статистики та власні спостереження авторів спонукають замислюватися про ймовірне існування дисонансу, що є предметом гострих фахових суперечок в Україні та за її межами: декларована й офіційно підтверджена бідність українського населення суперечить динаміці фактичного рівня його витрат. Наприклад, на придбання товарів тривалого користування (Табл. 8).

Таблиця 8. Наявність у домогосподарствах окремих товарів тривалого користування, у середньому на 100 домогосподарств, штук. (Джерело: складено за даними State Statistics Service of Ukraine (2021))

Товар тривалого користування	Рік										
	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Телевізори кольорові	69	74	83	96	107	110	115	119	115	116	118
Персональні комп'ютери	1	3	6	12	22	25	33	37	38	37	37
Холодильники й морозильники	93	94	96	100	106	109	112	117	119	124	133
Мікрохвильові печі	1	3	5	14	29	33	41	49	49	54	71
Кухонні комбайни	3	4	3	5	9	10	12	16	15	17	18
Пральні машини	74	74	74	78	84	85	87	88	88	91	93
Електропилососи	56	54	56	64	74	75	77	79	77	81	83
Кондиціонери	0	0	1	1	4	6	8	10	9	12	16
Велосипеди, моторолери, мопеди, скутери	43	42	41	44	48	47	49	52	53	57	67
Автомобілі	17	16	16	17	20	21	22	23	23	25	30

У цьому контексті надійним показником зміни рівня багатства українських громадян міг би стати показник кількості власників житлової нерухомості. На жаль, офіційної статистики щодо цього немає. Проте можна припустити, що така кількість, принаймні до початку 2022 р., зростала. Тому що на фоні зменшення кількості населення країни, площа житлового фонду постійно збільшувалася. Сукупно зростання показників придбання товарів тривалого користування та житлової нерухомості може свідчити про те, що українське населення не настільки бідне, як здається.

Причиною розходження даних офіційної статистики та ймовірно кращого реального стану заможності українських громадян до початку широкомасштабної російської воєнної агресії може бути тіньова економіка. За різними оцінками, масштаб тіньової економіки України коливається від 20 до 30% ВВП. Для 2024 р. це вражаючий обсяг у розмірі 1,5-2,3 трлн грн (у фактичних цінах), або 38,1-57,2 млрд дол. США (за офіційним курсом). Непрямим свідченням і тіньової економіки, і тіньових доходів громадян є кількість заощаджень українських домогосподарств у вигляді бездоходних активів (готівки), які ми вважаємо важливим резервом національних заощаджень.

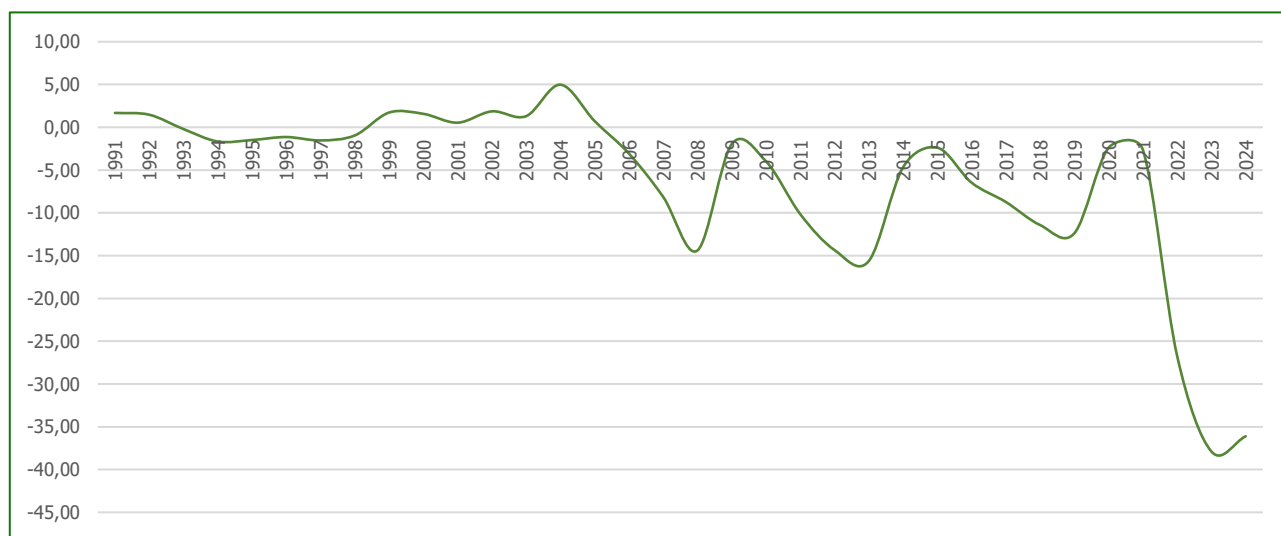
За даними НБУ, на кінець 2024 р. українці тримали на руках рекордну кількість готівкової гривні – 752,4 млрд грн (Ткаченко, 2024). Причому це не вся готівка, яку зберігають українські домогосподарства. На думку члена Українського товариства фінансових аналітиків Шевчишина А., кількість іноземної валюти на руках українських громадян може становити 60 млрд дол. США. Натомість банкір і фінансовий аналітик Углярниці І. вважає це число завищеним, припускаючи, що обсяг готівкової валюти, яку зберігають українці, коливається від 4 до 6,5 млрд дол. США (Ткаченко, 2024). У будь-якому разі заощадження у формі готівки – це втрата інвестиційного потенціалу економіки. Навіть скромна цифра валютних заощаджень українських домогосподарств у розмірі 6,5 млрд дол. США становить 35,1% від розміру капітальних інвестицій з усіх джерел в економіку України 2024 р.

Головні причини витікання ресурсів у формі національної та іноземної валюти з потоку «витрати-доходи» – недовіра до банківської системи та інфляція. За даними Соціологічної групи «Рейтинг», 25% українців не довіряють національній банківській системі (Bilous, 2025).

Наступним резервом збільшення національних заощаджень є суттєве зменшення кінцевих споживчих витрат сектора загального державного управління. В Україні їхнє середнє значення за 2017-2021 рр. становило 18,9% ВВП (Табл. 5). Це більше, ніж у США, Китаї, Південній Кореї та Сінгапурі. Економіка України значно відстає від економік цих країн. Тому надмірні кінцеві споживчі витрати на її неефективний державний апарат є невиправданим марнотратством. Якщо ж брати розмір кінцевих споживчих витрат сектора загального державного управління з розрахунку на 1 дол. ВВП, то в Україні він майже вдвічі більший, ніж у Сінгапурі, поступаючись лише Німеччині та Японії.

Надмірні поточні видатки уряду зменшують потенціал видатків розвитку, за рахунок яких і мають фінансуватися масштабні інвестиційні проекти в стратегічних галузях економіки за участю держави.

Нарешті третім резервом акумулювання національних ресурсів для їх інвестування в галузі з високим потенціалом зростання є розв'язання проблеми з хронічним від'ємним сальдо торговельного балансу (Рис. 5).

Рис. 5. Динаміка сальдо зовнішньої торгівлі України товарами й послугами протягом 1991-2024 рр., ± млрд дол. США у фактичних цінах. (Джерело: складено за даними World Bank, 2025)

Така проблема може бути розв'язана лише за рахунок збільшення експорту продукції з високою часткою доданої вартості та політики імпортозаміщення. Власне, такі заходи слід розглядати в рамках комплексної промислової політики держави.

ДИСКУСІЯ

Проведене дослідження виявило тісний зв'язок між обсягом національних заощаджень і темпами економічного зростання. Водночас питання щодо цільових темпів економічного зростання української економіки та його відповідне забезпечення заощадженнями залишається відкритим. Думки експертів щодо цього розбіжні. Так, у Національній доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна» знаходимо «Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання» і індикатор 8.1.1 «Індекс фізичного обсягу ВВП (середньорічний), %», його цільове значення для 2025 р. – 106%, 2030 р. – 107% (Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017). Наступним офіційним документом, у якому сформовано цільові економічні показники, стала Постанова Кабінету Міністрів України «Національна економічна стратегія на період до 2030 року» (Cabinet of Ministers of Ukraine, 2021). Документ передбачає надзвичайно амбітну ціль щодо темпів економічного зростання: за 10 років (до 2030 р. включно) досягти збільшення обсягів виробництва на 100%. Тобто цільовий середньорічний темп економічного зростання – 110%. Документ набув офіційного статусу на початку 2021 р. Незважаючи на те, що через рік після його затвердження, рф розпочала широкомасштабне вторгнення, яке, між іншим, спричинило нову економічну кризу, в оновленому документі від 21 квітня 2023 р. цільові показники економічного зростання залишилися без змін (Cabinet of Ministers of Ukraine, 2023). Це може свідчити про те, що документ є не стільки науково обґрунтованою стратегією, скільки декларацією про наміри. Оскільки в разі встановлення тривалого перемир'я, яке можливе лише за умови отримання Україною надійних гарантій безпеки від її західних партнерів, насамперед США, можна говорити лише про післявоєнне відновлення економіки України, а не економічне зростання. Так, на думку економічного радника Київського безпекового форуму Бутка В., зараз немає перспектив для помітних темпів зростання економіки. Експерт небезпідставно вважає, що 2024 р. ВВП України наблизився до свого потенційного рівня: ураховуючи скорочення виробничих потужностей через руйнування та втрату територій, потенціал зростання близький до нуля (Butko, 2025).

Наразі важко стверджувати, із якою швидкістю відновлюватиметься післявоєнна економіка України, оскільки це буде залежати від багатьох важкопрогнозованих факторів: умов перемир'я, що визначатимуть його стійкість і тривалість; розміру та умов міжнародної фінансової допомоги; кількості вимушених мігрантів, які повернуться в Україну чи навпаки покинуть територію країни після відкриття кордонів; спрямованості бюджетних витрат (проїдання грошей унаслідок збільшення кількості та розміру соціальних програм чи їх спрямування на відновлення виробничої інфраструктури); бажання закордонних інвесторів укладати кошти в українську економіку й т.д. Наразі зрозуміло одне: довоєнний рівень заощаджень у розмірі 18,6% (валових заощаджень, як % валового національного доходу) недостатній навіть для забезпечення середньорічного 1%-го зростання. 2021 р. міністр економіки Любченко О. слушно зауважив, що потенціал зростання України на рівні 3-5% може бути цільовим індикатором макроекономічної політики (Liubchenko, 2021). Тому, на нашу думку, спираючись на міжнародний досвід (Табл. 3), для забезпечення середньорічного зростання 104%, рівень валових заощаджень (% валового національного доходу) повинен збільшитись щонайменше у 2,1 раза.

Наступне дискусійне питання – галузевий розподіл обмежених ресурсів. Ідеться про галузь чи групу галузей, які можна розглядати як пріоритетні з погляду потенціалу їхнього зростання. У цьому контексті в українському суспільстві досі зберігається небезпечна ілюзія: воно наділяє галузь сільського господарства невластивою йому функцією – «локомотива» економічного зростання. Іншими словами, вважається, що стійке зростання обсягів сільськогосподарського виробництва спроможне запустити ланцюговий ефект зростання в інших галузях та в економіці в цілому.

Поза всяким сумнівом, сільське господарство – надзвичайно важлива галузь національної економіки, яка потребує постійної опіки з боку держави. Воно є базою харчової безпеки країни, а отже, соціальної та політичної стабільності. Дається взнаки й суто українська особливість: у сільській місцевості проживає третина населення країни, більшість якого зайнята саме в сільському господарстві. Тому державна підтримка галузі має не лише економічне, а й соціальне обґрунтування.

В умовно довоєнному 2021 р. внесок сільського господарства у формування ВВП України склав 10,8%. 2023 р. він зріс до 12%. Це дає підстави вважати сільськогосподарське виробництво елементом макроекономічної стабілізації. Однак таке становище також указує на численні системні слабкі місця української економіки: деградацію національного промислового виробництва та його технологічну відсталість (Mudrak, 2024); низькі темпи розвитку будівництва, виробничої інфраструктури; сировинну спрямованість національного виробництва тощо. Для порівняння – в

економіках Китаю, Південної Кореї та Сінгапуру, які швидко зростають, частка сільського, лісового та рибного господарства у ВВП 2023 р. склала 6,9, 1,6 і 0,03% відповідно.

Із погляду створення умов сталого економічного зростання, головною вадою сільськогосподарського виробництва є спадний рівень віддачі. Як показує успішний історичний досвід, галузі, які забезпечують стале економічне зростання, повинні мати зростаючий рівень віддачі. Майже завжди це галузі обробної промисловості з високою часткою інноваційного виробництва (Reinert, 2019). Другою особливістю галузей, що запускають стале економічне зростання, є спроможність формувати внутрішні ланцюги вартості. Тому традиційно локомотивом економічного зростання вважають будівельну галузь. Адже один будівельник, що працює, забезпечує роботою 6-7 працівників у суміжних галузях (іпотечне кредитування, виробництво будматеріалів, виробництво будівельної техніки та обладнання, транспортний сервіс, виробництво меблів і сантехніки, виробництво побутової техніки, розвиток прибудинкової соціальної інфраструктури тощо).

Отже, на нашу думку, для переходу української економіки на траєкторію сталого зростання має відбутися так званий інноваційний стрибок – стрімкий розвиток високотехнологічного промислового виробництва. Паралельно обмежені національні ресурси слід також спрямовувати на будівництво житлових об'єктів і виробничої інфраструктури – інформаційно-комунікаційної, транспортної та енергетичної.

Обмеження цього дослідження полягає в складності практичного втілення запропонованих засобів вирівнювання від'ємного сальдо торговельного балансу: збільшення експорту продукції з високою часткою доданої вартості та імпортозаміщення як елементів комплексної промислової політики, спрямованої на модернізацію національного промислового виробництва. Складність реалізації таких заходів полягає в необхідності тимчасового обмеження імпорту широкої номенклатури промислової продукції на внутрішній ринок із метою створення сприятливих умов для розвитку аналогічного вітчизняного виробництва. І хоча такі політики передбачені правилами СОТ, їх застосування, поза всякими сумнівами, зумовить низку негативних наслідків:

- зростання цін;
- уведення зустрічних обмежень країн-торгівельних партнерів;
- зростання вкрай небажаної, особливо за нинішніх обставин;
- політичної напруги між Україною та її найближчими європейськими сусідками, у першу чергу Польщею;
- погіршення міжнародного іміджу країни та можливе сповільнення надходження іноземних інвестицій тощо.

Тому це питання потребує глибокої експертної розробки.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи отримані результати проведеного дослідження, можна зробити такі висновки:

1. За період 1991-2023 рр. унаслідок п'яти економічних криз ВВП України скоротився на 30,4%. Тому кожна післякризова тенденція до збільшення обсягів виробництва була не економічним зростанням, а відновленням економіки.
2. В українській економіці до 2021 р. вага капіталу в зміні обсягів виробництва становила 94,6%. Після ескалації російсько-української війни 2022 р. в багатьох галузях економіки відчувається дефіцит трудових ресурсів, який може бути компенсований додатковою кількістю капіталу – для підвищення рівня автоматизації виробничих процесів, там, де це можливо. Що означає додаткову потребу в заощадженнях.
3. На основі міжнародних порівнянь встановлено високий рівень зв'язку між обсягами національних заощаджень і темпами економічного зростання.
4. Для забезпечення середньорічного темпу економічного зростання на рівні 104% національні заощадження України (валові заощаджень як частка валового національного доходу) повинні зрости з 18,6 до 39%.
5. Галузевими пріоритетами інвестування для досягнення високих темпів економічного зростання є галузі обробної промисловості з високою часткою інноваційного виробництва, інформаційно-комунікаційна, транспортна та енергетична інфраструктура, житлове будівництво.
6. Резервами збільшення національних заощаджень є: (1) створення сприятливих умов для перетворення готівкових заощаджень домогосподарств на вклади в депозитних корпораціях, (2) скорочення кінцевих

споживчих витрат сектора загального державного управління та пропорційне збільшення видатків розвитку, (3) збільшення експорту продукції з високою часткою доданої вартості та політика імпортозаміщення.

Перспективними напрямками подальших досліджень у рамках цієї тематики є: обґрунтування заходів фіскальної та монетарної політики, спрямованих на перетворення готівкових заощаджень домогосподарств на вклади в депозитних корпораціях; обґрунтування організаційно-економічного механізму, а також стратегічних напрямів державної галузевої політики; техніко-економічне обґрунтування скорочення кінцевих споживчих витрат сектора загального державного управління та збільшення видатків розвитку; обґрунтування політики імпортозаміщення в умовах післявоєнного відновлення економіки.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ

Внесок авторів є рівноцінним.

ФІНАНСУВАННЯ

Автори не отримували фінансування для цього рукопису.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

1. Bilous, O. (2025, June 25). Almost 70% of Ukrainians have no savings at all. *RBC-Ukraine*. <https://www.rbc.ua/rus/news/mayzhe-70-ukrayintsiv-vzagali-mayut-groshovih-1750849370.html>
2. Bouscasse, P., Nakamura, E., & Steinsson, J. (2025). When Did Growth Begin? New Estimates of Productivity Growth in England from 1250 to 1870. *The Quarterly Journal of Economics*, 140(2), 835-888. <https://doi.org/10.1093/qje/qjae046>
3. Butko, V. (2025, March 29). How fast will Ukraine's economy grow? *Interfax-Ukraine*. <https://interfax.com.ua/news/blog/1059701.html>
4. Claus, I., Haugh, D., Scobie, G., & Törnquist, J. (2001). Saving and growth in an open economy. *New Zealand Treasury Working Paper*, 1(32), New Zealand Government, The Treasury, Wellington. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/205473/1/twp2001-32.pdf>
5. De Long, J.B., & Summers, L.H. (1991). Equipment Investment and Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 445-502. <https://doi.org/10.2307/2937944>
6. Garin, A., & Rothbaum, J. (2025). The Long-Run Impacts of Public Industrial Investment on Local Development and Economic Mobility: Evidence from World War II. *The Quarterly Journal of Economics*, 140(1), 459-520. <https://doi.org/10.1093/qje/qjae031>
7. Getachew, A. (2015). Domestic Savings and Economic Growth in South Africa. *MPRA Paper*, 111057. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/111057/>
8. Keho, Y. (2019). Relationship Between Savings and Economic Growth in Cote d'Ivoire. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 9(6), 202-207. <https://doi.org/10.32479/ijefi.8781>
9. Keynes, J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. New York, Prometheus Books.
10. Lane, N. (2025). Manufacturing Revolutions: Industrial Policy and Industrialization in South Korea. *The Quarterly Journal of Economics*, 140(3), 1683-1741. <https://doi.org/10.1093/qje/qjaf025>
11. Lean, H.H., & Song, Y. (2009). The domestic savings and economic growth relationship in China. *Journal of Chinese Economic and Foreign Trade Studies*, 2(1), 5-17. <https://doi.org/10.1108/17544400910934315>
12. Liu, M., & Ma, Q-P. (2022). The impact of saving rate on economic growth in Asian countries. *National Accounting Review*, 4(4), 411-427. <https://doi.org/10.3934/NAR.2022023>
13. Liubchenko, O. (2021, July 21). Key tasks for Ukraine's economic growth. *LB.ua*. https://lb.ua/economics/2021/07/21/489874_klyuchovi_zavdannya_ekonomichnogo.html
14. Mankiw, N.G., Romer, D., & Weil, D.N. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 407-437. <https://doi.org/10.2307/2118477>
15. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. (2017). *National Report «Sustainable Development Goals: Ukraine»*. <https://me.gov.ua/view/22e86f94-a9dd-421e-adcb-e38748a4b7cb>

16. Mudrak, R. (2024). Disproportionality of global economic development. *Journal of Uman National University of Horticulture*, 105(2), 27-40. <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2024-105-2-27-40>
17. Mudrak, R., Lagodienko, V., Osipova, A., Froter, O., & Sokoliuk, K. (2024). The concept of food security: theory and Ukrainian practice. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(54), 452-470. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.1.54.2024.4194>
18. National Bank of Ukraine. (2025). Official Exchange Rates. <https://bank.gov.ua/en/markets/exchangerates>
19. NUMBEO. (2025). Rankings by Country of Average Monthly Net Salary (After Tax) (Salaries And Financing). https://www.numbeo.com/cost-of-living/country_price_rankings?itemId=105
20. OECD. (2025). Annual GDP and components - expenditure approach. [https://data-explorer.oecd.org/vis?fs\[0\]=Topic%2C1%7CEconomy%23ECO%23%7CNational%20accounts%23ECO_NAD%23&fs\[1\]=Topic%2C3%7CEconomy%23ECO%23%7CNational%20accounts%23ECO_NAD%23%7CGDP%20and%20non-financial%20accounts%23ECO_NAD_GNF%23%7CGDP%20and%20componenents%23ECO_NAD_GNF_GDP%23&pg=0&fc=Topic&snb=21&df\[ds\]=dsDisseminateFinalDMZ&df\[id\]=DSD_NAMAIN1.0%40DF_TABLE1_EXPENDITURE&df\[ag\]=OECD.SDD.NAD&df\[vs\]=2.0](https://data-explorer.oecd.org/vis?fs[0]=Topic%2C1%7CEconomy%23ECO%23%7CNational%20accounts%23ECO_NAD%23&fs[1]=Topic%2C3%7CEconomy%23ECO%23%7CNational%20accounts%23ECO_NAD%23%7CGDP%20and%20non-financial%20accounts%23ECO_NAD_GNF%23%7CGDP%20and%20componenents%23ECO_NAD_GNF_GDP%23&pg=0&fc=Topic&snb=21&df[ds]=dsDisseminateFinalDMZ&df[id]=DSD_NAMAIN1.0%40DF_TABLE1_EXPENDITURE&df[ag]=OECD.SDD.NAD&df[vs]=2.0)
21. Order of the State Service of Statistics of Ukraine No. 378 «Classification of institutional sectors of the Ukrainian economy» (with amendments approved by order of the State Service of Statistics of Ukraine No. 85 (2020, February) and No. 356 (2014, December). https://ukr-stat.gov.ua/klasf/st_kls/KICE_2014.pdf
22. Prashanth, K., Justin, T.S.R., Al-Saadi, M.A.S., & Al-Mizini, H.K.S. (2021). Role of savings in the economic development of the sultanate of Oman. *Global Scientific Journals*, 9(5), 1595-1608. https://www.globalscientificjournal.com/researchpaper/ROLE_OF_SAVINGS_IN_THE_ECONOMIC_DEVELOPMENT_OF_THE_SULTANATE_OF_OMAN.pdf
23. Ribaj, A., & Mexhuani, F. (2021). The impact of savings on economic growth in a developing country (the case of Kosovo). *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 10(1), 1-13. <https://doi.org/10.1186/s13731-020-00140-6>
24. Reinert, E.S. (2019). How rich countries got rich... and why poor countries stay poor. Kyiv: Samit-Knyha.
25. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 179 «National Economic Strategy for the Period until 2030». (2021, March). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-n#Text>
26. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 369 «National Economic Strategy for the Period until 2030». (2023, April). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2023-n#n2>
27. Slavin, S. (1999). *Economics. A Self-Teaching Guide*, second edition. New York, Chichester, Weinheim, Brisbane, Singapore, Toronto, John Wiley & Sons, Inc.
28. State Statistics Service of Ukraine. (2024). Gross domestic product (1990-2023) (2021=100). https://www.ukr-stat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/vvp_rik/vvp_rik90-22_2021_100.xlsx
29. State Statistics Service of Ukraine. (2024). Gross domestic product by final use categories. https://www.ukr-stat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_rik/arh_vvpzkyv_u.htm
30. State Statistics Service of Ukraine. (2023). Statistical Yearbook of Ukraine. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publi-cat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf
31. Statistics.TimeCamp. (2023). Average Salary in Gabon. <https://statistics.timecamp.com/average-salary/gabon/>
32. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Availability of certain durable goods in households. https://www.ukr-stat.gov.ua/operativ/operativ2021/qdvvg/ndtt_rik/arh_Ndtt_rik_u.htm
33. Tkachenko, V. (2024). Record amount of cash on hand: what Ukrainians are preparing for. *Expert*, September, 19. <https://expert.in.ua/finansy/19092024-rekordna-killist-gotivky-na-rukah-do-chogo-gotyuyutsya-ukrayintsi/>
34. World Bank (2025). Adjusted savings: gross savings (% of GNI). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.ADJ.ICTR.GN.ZS>
35. World Bank (2025). Medium and high-tech manufacturing value added (% manufacturing value added). <https://data.worldbank.org/indicator/NV.MNF.TECH.ZS.UN>
36. World Bank (2025). Charges for the use of intellectual property, payments (BoP, current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/BM.GSR.ROYL.CD>
37. World Bank (2025). GDP per capita growth (annual %). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG>
38. World Bank (2025). GDP per capita (constant 2015 US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD>
39. World Bank (2025). Investment in ICT with private participation (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/IE.PPI.ICTI.CD>
40. World Bank (2025). Investment in transport with private participation (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/IE.PPI.TRAN.CD>
41. World Bank (2025). Investment in energy with private participation (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/IE.PPI.ENGY.CD>
42. World Bank (2025). Investment in water and sanitation with private participation (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/IE.PPI.WATR.CD>
43. World Bank (2025). Imports of goods and services (current US\$). <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.CD>

44. World Bank (2025). *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>.

45. World Bank (2025). *Exports of goods and services (current US\$)*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.CD>.

Ruslan Mudrak, Volodymyr Lagodiienko, Alla Osipova, Oksana Froter, Svitlana Vlasiuk

THE IMPACT OF NATIONAL SAVINGS ON ECONOMIC GROWTH

Sufficient volumes of savings to transform them into investments in fixed assets to ensure sustainable economic growth are an urgent problem in Ukraine. After all, its economy has experienced five economic crises over 35 years of modern history. The consequence of the decline in the volume of social production was a significant loss of the country's resource potential. Under the current circumstances, it is necessary to rely only on one's own strength - national savings. Their norm, sectoral distribution, mechanism of involvement in the "income-expenses" flow are extremely relevant areas of scientific research.

The article is aimed at substantiating the norm of national savings and their sectoral distribution in the Ukrainian economy on the basis of studying the experience of fast-growing world economies. To achieve the goals and objectives of the study, the following methods were used: Leontiev's two-factor production function as a model of economic growth; correlation and regression analysis and econometric modeling; analytical grouping; benchmarking; comparison; analysis of dynamic series; SNR-2008 methodology; geometric mean and base index.

On the basis of international comparisons, a strong relationship has been established between the volume of national savings and the rate of economic growth. It is determined that in order to ensure the average annual growth rate of the Ukrainian economy at the level of 104%, gross savings, as a share of gross national income, should increase from 18.6 to 39%. It has been established that the sectoral priorities of investment to achieve high rates of economic growth are the branches of the manufacturing industry with a high share of innovative production, information and communication, transport and energy infrastructure, housing construction. It is substantiated that the reserves for increasing national savings are the creation of favorable conditions for the transformation of cash savings of households into deposits in deposit corporations; reduction of final consumer expenditures of the general public administration sector and a proportional increase in development expenditures; increase in exports of products with a high share of added value and import substitution policy.

The results obtained contribute to the development of the theory of economic growth, are a scientifically grounded basis for the development of state sectoral policy, the search for internal reserves of capital investments and the clarification of strategic parameters of the growth of the national economy.

Keywords: economic growth, savings, investments, fixed capital, growing returns, cash savings, development expenditures, net exports

JEL Classification: E21, E22, E23, O40